

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK]

Ladislav Hejdánek

◆ přednáška, česky, vznik: 29. 5. 1997

◆ lecture, Czech, origin: 29. 5. 1997

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK] [1997]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Dlouze a stále dokola jsme se zabývali novým a novým poukazováním k tomu, že představa, že skutečnost je jenom to, co je dáno, a navíc co je dáno jako předmět, je vadná a že se musíme vši silou, vši energií pokusit především svou vlastní formu myšlení, svou vlastní mysl osvobodit od tohoto předsudku.

Námitku, která asi několikrát většině z vás napadla, námitku, že je to příliš abstraktní, že to je málo efektivní pro náš dnešní život, tuto námitku musíme nějakým způsobem *interpretovat*, *odvysvětlit*.

Především: co to je náš dnešní život? Když budeme uvažovat život dnešních moderních a postmoderních společností, tak sice je to pravda, že náš dnešní život ztratil jednu dimenzi.

Důležité je si uvědomit tuto ztrátu. A důležité je si uvědomit, že my tuto ztrátu musíme nejenom konstatovat, nejenom si uvědomit, ale musíme se pokusit ji nějak nahradit, zaplnit jakousi mezeru, kterou jsme zatím za mezeru nepovažovali.

Takže já bych chtěl dneska ukázat na to, co znamená to, co jsme si stále opakovali, co znamená to, že nemůžeme pracovat jenom s předmětnými *konnotacemi*, že musíme si zvykat znovu pracovat s *konnotacemi* nepředmětnými. Co to vlastně znamená v nejrůznějších oborech dnešního života, dnešního myšlení. A zase – dnešní – bohužel musíme vzít na vědomí, že my jsme Evropané, my jsme orientováni určitým způsobem, ze kterého nemůžeme vyklouznout, nemůžeme utéct, nemůžeme to ze sebe svléci jako nějakou škrabošku nebo jako kůži hadí nebo něco takového. Prostě my se musíme rozhodnout, zda v té tradici budeme pokračovat, zda chceme v ní pokračovat, zda se chceme stát vědomě Evropany, anebo zda jimi nechceme být, a pak tedy s tím musíme skončit. Ale nemůžeme to tak dělat napůl.

To je trochu podobné, jako když se malé dítě narodí, tak ono vlastně nemá možnost si zvolit, bude-li v bohaté nebo v chudé rodině, bude-li v české nebo německé rodině nebo anglické a tak dále. Nemá možnost si zvolit ani Evropu, anebo Afriku. To se přihodí. A jak dítě vyrůstá, tak ať chce nebo nechce, tak nějakým způsobem se přihlašuje k té tradici své rodiny, svého města nebo vesnice, své vlasti, eventuálně té kultury, ve které je. Takhle je to všude.

Ale Evropa má něco navíc, totiž že si vypracovala způsob, jak to reflektovat, jak to prověřit, a tedy pak se stává pro Evropana jakousi vnitřní povinností se s tím vyrovnat. Podobně jako musíme připustit, že každý člověk má právo opustit svou zem a stát se třeba Američanem nebo stát se Jihoameričanem nebo Novozélandčanem a podobně, i když očekáváme, že když to učiní, ať nám to řekne nebo ne, tak že sám bude vědět důvody, proč to dělá. Tak si to musíme uvědomit také. Čili já vycházím z toho, že jsme Evropané a že tedy nějakým způsobem musíme počítat s tím naším dnešním životem jakožto životem Evropana.

Tady platí, že přinejmenším od novověku, zejména však od doby *industrializace* a jejího bezprostředního důsledku, totiž vykořeňování mas lidí... To je velice důležitá věc. Evropa je v jakési zvláštní situaci od posledních takových tří set let, řekněme, kdy stoupla složka společnosti, která je vyrvána ze svých kořenů. Lidé, kteří přicházejí z venkova, kde byli nějakým způsobem zaštitěni jednak tradicí, jednak tím, že ostatní byli u toho, jsou vytrženi, přicházejí do měst a zůstávají bez kořenů. A to je velká příležitost, už jsem říkal, to je velká příležitost pro všechny ideology, ať už náboženské či nenáboženské, aby se pokusili takové lidi získat.

Získat buď v podobě *pietismu*, to je ten náboženský způsob, anebo získat v podobě různých ideologií, jako je nacionální ideologie. V podstatě idea národa, která se prokázala jako úspěšnější než idea státu. Samozřejmě v některých zemích stát znamenal opravdu něco pozitivního, takže bylo možno přimět třeba Francouze, aby byli hrdí na Francii, ačkoli to byly různé národnosti, různé jazyky. Nepodařilo se to jen v některých případech a vždycky byly ještě nějaké ekonomické důvody. Baskové například nehodlají být hrdí ani na Francii, ani na Španělsko, nýbrž chtějí si své bohatství nechat pro sebe, neplatit ani francouzskému státu, ani španělskému králi, neplatit větší daně než ostatní, poněvadž mají větší výdělky, je to bohatší země. Čili tam je ten důvod ještě jiný.

Ale jinak bylo možno být hrdý na Anglii, na Velkou Británii a tak dál. Ještě donedávna, ještě začátek století tohle tam bylo. Byly ovšem rozsáhlé kraje, kde tomu tak nebylo, kde se jednotlivé malé kusy země, respektive malé části společnosti, cítily utlačeny a ty si potom pěstovaly svou malou nějakou představu samostatnosti a podobně. Čili toto je určitá ideologie, která nastupuje proti té ztrátě kořenů, protože člověk bez kořenů nemůže žít. Co to znamená, ty kořeny, co to všechno znamená, to je další věc a nebudu se tím teď zabývat. Tedy to jenom na výklad toho, když řeknu, co to znamená pro náš svět. Tento náš svět je svět industriální nebo svět, který je pronikavě ovlivněn industrializací, která znamená na jedné straně, že téměř všem se dostává jistých výhod, které byly předtím výhodami vybraných. Ve středověku víte, že umět číst znamenalo být kvalifikován pro nejrůznější úřady třeba, umět počítat, tak to málokdo uměl. Dneska už tohle nestačí, my máme ty nároky větší. Dneska už víte, že se mluví o počítačové gramotnosti. A nicméně co to znamená, že se kvalita člověka posuzuje podle toho, jestli umí počítat, číst a jestli umí dneska pracovat s počítačem?

Co to znamená pro pojetí té kultury? Tak to je podobně v Číně, kde v Číně umět psát, umět vůbec číst a psát, to je jenom pro státní úředníky.

Tedy určitý typ kvalifikace ovlivňuje potom ten typ lidí, kteří se dostávají do vyšších funkcí a kteří mají vliv na celou společnost. A ta industrializace měla jednak negativní vliv na to, že vytrhávala lidi z jejich přirozeného prostředí, zejména z venkova, že ale druhotně to bylo také, že narušovala celé velké společnosti v třetím světě.

Tak to je jedna věc. Pronikavá změna. Když si chcete o tom něco přečíst, třeba si přečtete Morovu *Utopii* a tam je líčena tahle situace. Že to je velmi dávno, to už se považuje za prehistorii téměř a tam to máte, jak vypadá ta industrializace, jak vypadá ta likvidace venkova, která k nám dneska doráží nebo dorazila. Jaký argument proti tomu? Teď jsem jel takovým nezvyklým způsobem do Prahy vlakem, jindy než bývá zvykem, a tak jsem si najednou uvědomoval obrovské louky tam, kde bývala pole. A louky, které jsou úplně žluté od pryskyřníků. To znamená, nejenom že se tam nepěstuje nic jako na poli, ale ta louka je dokonce nadranc, protože je nepoužitelná na seno. Obrovské množství pryskyřníků. To znamená, že už několik let se o to nikdo nestará, že to pokosí jenom, aby to nebylo ošklivé. A ten pryskyřník je tam spíš na ozdobu, ale už to nikdo nezkrmuje, poněvadž není potřeba.

Tady se něco mění a ten argument, proč se vůbec o to máme starat, proč to nemáme všechno nechat zarůst jak chce, musíme udržet krásu krajiny. Najednou to je úplně princip, který byl naprosto cizí té industriální éře. My se vracíme k té době před industrializací, kdy bylo samozřejmé, že třeba stavitel rybníků musel uvažovat, jak bude vypadat ta krajina. A on s tím, jak zřizoval rybník, tak zároveň tam musel sázet nějaké stromy a musel něco dělat s tím, aby to nějak hrálo všechno dohromady. Na to se všechno zapomnělo.

My jsme v jisté situaci na konci nebo přinejmenším ve velké krizi celé té evropské tradice. Nejenom kulturní ve smyslu literárním a tak dále, ale kulturní ve smyslu vůbec kultivace této země, kultivace této společnosti. My jsme v jakési krizové situaci, kterou si zatím příliš neuvědomujeme, zejména si to neuvědomujeme v celé té šíři.

Takže to uvědomění dneska má spíš takový trochu legrační charakter, že se zachraňují žáby a zachraňují se nějakí mloci a zachraňují se nějaké kytičky někde, že se nějaké malé území vymezí. Tady u Mělníku tam vždycky bývaly nějaké kytičky vzácné, kandík například tam býval, a já nevím, jestli tam ještě nějaký je, a tak budeme zachraňovat kandík. Rozumíte, je to něco proti té industriální ideologii, ale je to něco naprosto nefungujícího.

Budeme zachraňovat nějaké broučky, nesypat nějaké jedy. My si vlastně neuvědomujeme rozsah té katastrofy, na jejímž srázu se ocitáme.

Tak to je jedna věc. Ty důrazy ekologické začínají být silné, ale vlastně my je ještě nedovedeme domyslet v celku. Poněvadž ta ekologie de facto... už to slovo je odvozeno od *oikos*, a to je domácnost, to je dům. No tam přece nebudeme říkat, že náš dům jsou broučci a kandík. To tam samozřejmě patří, ale především tam patří lidé. A co to znamená ekologie v lidském soužití? Je život ve městě ekologický? No

jistě není.

A zejména ne život v mnohamilionových obrovských městech, jak k tomu dochází na mnoha místech nejen v Evropě a v Americe, ale i v třetím světě. Ty obrovské společnosti, které žijí tím babylonským způsobem, vystavíte to a teď se to propadá. V New Yorku já nevím kolik měsíců tam prostě byly nějaké stávky nebo se neuklízelo, protože nebyly na to peníze, a tam to vypadalo, že části New Yorku budou postupně pohlceny odpadky, takže odpadky budou sahat tak do třetího a do čtvrtého a možná do pátého patra a jenom to, co bude nad tím, bude ještě čouhat.

To jsou eschatologické momenty nebo fenomény takřka a my si musíme být vědomi, že toto je doba, ve které žijeme. A zejména toto je doba, ve které budou žít naše děti a naši vnuci. Tedy je to vysoce vážná věc. A my tedy musíme zjistit, kde je ten zdroj, kde je ten počátek. A u člověka vždycky, čím se člověk liší od zvířete, je to, že myslí, že má vědomí, které je strukturovatelné, které není jenom doprovodem akcí, ale které o akci rozhoduje. Člověk volí některé věci, nedělá to automaticky jako zvíře instinktem vedené. Člověk dělá věci na svou vlastní odpovědnost. To znamená, on může dělat voloviny, on může dělat těžké chyby, on může udělat katastrofální chyby. To zvíře nikdy neudělá. Jednotlivé zvíře ano, může udělat chybu, ale nic se nestane. Ale celý druh zvířat, aby udělal takovouto bláznivou věc, že tím celý vyhyne, to druh neudělá, to přijde jako nějaká katastrofa přírodní. Ale člověk je schopen tohleto udělat sám.

Po této stránce vědomí a myšlení je strašlivě důležité a my se musíme tázat vždycky také, jaké jsou kořeny té situace v tom myšlení. Nemůžeme nikdy jenom to myšlení dát stranou a jenom říkat: „Tak tady se udělala chyba ta a ta, že se ta *industrializace* prováděla tím a tím způsobem, že se zaváděly různé *technologie*, o nichž jsme nevěděli, že mají druhotné následky“ a tak dále. To je jenom částečné rozpoznání. Je to pravda a je to částečné rozpoznání.

Lidé ve středověku, ti zdaleka neměli tolik znalostí co my, a přesto tyto chyby nedělali. Proč? No protože jejich chyby nikdy nebyly tak pronikavé, tak dalekosáhlé, jako ty naše. Tam když se udělala chyba, tak se poměrně brzy rozpoznala jako chyba a nebyly maléry masové. Byly jenom jednotlivé omezené maléry. Kdežto my dnes máme – éra *industrializace* znamená ne, že se začaly vyrábět stroje, první stroje víte, že se připisují už Archimedovi, ty jednoduché stroje, páka, kolo, šroub a takovéhle věci, to je dávné. Ale my dokážeme tu strojovost neobyčejně komplikovat, konstruovat tak komplikované stroje, že už nedohlédneme těch dalších důsledků. Ty důsledky přijdou třeba za dvě, za tři generace nebo za déle. Takže to je jedna věc, a za druhé přišlo k tomu také to, že zejména to vědecko-technické, technovědní myšlení se orientovalo jenom na některé věci. Že vlastně problematiku lidského individuálního a společenského života redukovalo. Tato redukce, říká se tomu *redukcionismus*, to je něco, co charakterizuje celou tu novodobou a moderní vědu a vy to vidíte kolem sebe třeba v myšlení mnoha ekonomů. I našeho čelného ekonoma, který je teď v potížích. Ty potíže ekonomické jsou takového vnutivého charakteru. Ony se nám vnučují. My je nemůžeme přehlédnout. A to znamená, že i ten ekonom je nemůže přehlédnout, proto pro něj jsou problémem. Nicméně to, že to neodhadne předem, při vši inteligenci, při vši chytrosti, že se tam stalo něco nepředvídaného... Ještě to není správné říkat, že to zapírali, že to chtěli zatušovat. Já myslím, že to není pravda, že vláda chtěla něco zatušovat. Oni prostě nevěřili, že to tak je. Poněvadž oni to přece naprosto přesně chápou. Oni vědí, co se tam děje. Oni mají tu ekonomiku pod palcem. Oni mají nastudovanou teorii a teď to všechno podle toho. A najednou se stalo něco, co nečekali. Čím to je? Že neměli dost *senzitivity*, že nedávali pozor, že to podceňovali? To jsou nepřesná slova, která se na to nehodí. Oni měli žlutou skvrnu v některých místech. Oni to prostě nemohli vidět, protože celý jejich přístup byl *redukcionistický*. Oni některé věci nebrali vážně a tyto věci, když se dlouhodobě neberou vážně, tak najednou mají i velmi zřetelné, očividné důsledky.

Tak tohleto myslím, že vidíme i kolem sebe. Nebudu se tím blíže zabývat, v čem to vlastně spočívá. Ten *redukcionismus* je charakteristický pro celou tu předcházející dobu. Jmenuje se to *redukcionismus* ne proto, že to zjednodušuje. To každé myšlení něco zjednodušuje, ale že to zjednodušuje tím způsobem, že redukuje problematiku, která už byla známá, jenom na něco. O to jde. Že prostě ve středověku byly určité představy, chybné třeba, které však měly jakousi funkci. A teď tím, že ta chybovost sama byla považována

za rozhodující a nikdo se netázal, zda ty chyby z hlediska nového neměly nějakou pozitivní funkci, výsledek je ten, že s tím odstraněním chybovosti byla odstraněna i ta funkce a najednou jsme v důsledcích, které vysloveně jsou charakteristické pro ten *redukcionismus*. To je přesně tak jako myšlenka *demytizace*, *demytologizace*. Prostě nemůže být úspěšná nebo nemůže fungovat, jestliže tím myslíte jenom, že odstraníte mýtičnost, odstraníte mýty a všelijaké relikty mýtů a kousky mýtů, že to prostě odstraníte. Poněvadž pak vám nic nezbyde. Nic relevantního vám nezbyde. Vy musíte *reinterpretovat*. Vy musíte vidět, kde ten mýtus je, ale zároveň pochopit, jaký pozitivní smysl ten mýtus má. A když odbouráte ten mýtus, tak musíte mít něco, co dělá tu funkci, co zastává tu funkci, kterou měl ten mýtus. V tomto smyslu pouhé odstraňování chyb k ničemu nemůže vést. Vy musíte pochopit, proč k té chybě docházelo. Protože když dojde k nahodilé chybě, tak ta se neuchytí. Ale když nějaká chyba funguje několik set let, tak to není jenom chyba. Když mýtické období trvalo tak dlouho, my vůbec nevíme, kolik tisíc let, no tak na tom něco bylo. My dnes to nemůžeme dál provozovat, my nemůžeme v tom mýtu jít dál nebo se k němu vracet, to nejde, ale my musíme pochopit, jaká byla pozitivní funkce toho mýtu a my musíme tu pozitivní funkci svěřit něčemu jinému, poněvadž k mýtu zpátky nemůžeme. Čili tohle je ten přístup, který odmítá *redukcionismus*, jenom redukování na něco důležitého. Čili redukování života společnosti na ekonomiku je chyba. Ta ekonomika je strašně důležitá, ale život společnosti není založen na ekonomice. To je chyba marxismu a je chyba většiny těch ekonomů, které kolem sebe vidíme. No a já bych chtěl tedy dneska ještě schematicky – především tohle jsou takové argumenty *ad hominem*, ale především schematicky... on tady není čím psát... vzal jsem s sebou... já jsem si nevzal s sebou... tady, už to mám. Tak já bych chtěl tady ukázat, co jsme si teda předvedli.

My máme jisté přesvědčené pojetí toho, co to je skutečné, co to je skutečnost. Já jsem pořád tady ukazoval, že skutečnost viděná těmi myšlenkovými prostředky řeckými redukuje skutečnost na předmětnost. To, co je před námi jako dané, to považujeme jediné za skutečné. To je výsledek toho převratu, k němuž došlo už koncem středověku, zejména však v té době nové. Veškerá skutečnost byla redukována na věcovost, by se dalo říct *realitu*. *Realita* je věcovost, *res* je věc, *realita* je věcovost. Co nebylo možno nějakým způsobem ukázat, ohmatat, potěžkat jako věc, tak to je všechno subjektivní záležitost, to jsou takové ty cancy, ale se skutečností to nemá co dělat.

To je v podstatě to, co vedlo k dnešní situaci a co mělo různé formy, ne tak primitivní, ale nakonec se dodnes prosazuje v přírodních vědách a dokonce v mnoha i těch nepřirodních, těch společenských nebo duchovních a tak dále, jak se jim říká. A my jsme si ukazovali, jak je důležité vědět, že všechny skutečnosti kolem nás vždycky jsou spojeny s něčím, co nemůžeme označit za jsoucno, za předmět, za věc. A že dokonce tato stránka, která vybočuje z té věcovosti, je vlastně ta nejdůležitější. To jsme si tady ukazovali. A teď já bych chtěl ukázat na to, jak se máme vždycky tázat, když se setkáme s nějakou skutečností nebo se sporem o skutečnosti, jak se vždycky máme zachovat, jak zařadit ty věci, jak rozumět těm věcem. Abychom z nich nedělali věcovost, abychom je nezvěcnili, by se tak dalo říct.

Především jsme si ukazovali jednu důležitou věc, že v dějinách filosofie došlo k sérii omylů, které byly po čase rozpoznány jako omyl. Jeden z těch omylů byl, že jednota – a to byl vždycky od samého začátku jeden z nejvýznamnějších problémů filosofických, sjednocenost, *integrita* – že prostě jednota byla založena nebo její základ byl konstruován tím způsobem, že ta jednota byla viděna jako neměnnost. To byla první chyba, ke které filosofové dospěli, že se tázali po tom, co je to, co se nemění uprostřed změn. A to právě považovali za to nejdůležitější. My můžeme rozumět, proč tomu tak bylo, ale my musíme především rozumět, že to je chyba.

Ukazuje se dneska, že vůbec nic takového, co se nemění, není. Všechno se mění. V tomto smyslu má Herakleitos pravdu: *panta rhei*, všechno teče. To je rehabilitace myslitele, na kterého bylo zapomenuto, na kterého prakticky skoro nikdo nenavazoval a kterého skutečně začal připomínat, ale ještě zdaleka ne dostatečným způsobem, teprve Hegel. Mezitím je obrovská vzdálenost víc než dva tisíce let, o mnoho víc než dva tisíce, skoro dva a půl tisíce let, a za celou tu dobu byl Herakleitos prostě považován za podivína. My dneska vidíme celou věc obráceně, že podivíni byli všichni ostatní. Jediný Herakleitos měl, na té nízké

úrovni jakési, pravdu. Jeho tušení bylo správné: všechno se mění, není žádné neměnné. Tak to je jedna věc.

Druhá věc je, že ta jednota byla viděna jako určitý sklad, jako hromada. To máte příklad v atomismu. Já jenom vybírám, nebudu jmenovat všechny, to by bylo strašně dlouhé probírat, ale je to zajímavé se z tohoto hlediska podívat do dějin filosofie. Atomisté byli přesvědčeni o tom, že je tady něco neměnného, to jsou ty atomy, a zároveň je tady jakýsi pohyb, a to je pád nebo pohyb těch atomů. Atomy čistě mechanicky o sebe narážejí, nějak se spojují tím, že mají nějaké ty výčnělky, tak vytvoří dočasné hromádky, jakási dočasná tělíska, která se zas později rozpadají. Tedy to těleso, jako je třeba pes, to je prostě nahodilá hromada nějakých atomů, které nějak o sebe zachytily, takže po nějaký čas drží pohromadě.

Zase jednota vlastně nebyla pochopena. Místo jednoty tady je jakýsi slepenec spíš, a ještě ani ne dokonalý slepenec a tak dál. Tento problém zůstal. Nicméně zase ukazují na Herakleita, který si nevěděl rady, nevěděl řešení, ale aspoň nazval nějak ten problém nebo užil názvu pro to, co mělo být vyzkoumáno, co mělo být vyšetřeno, a to je, jak známo, *logos*. Když nebylo tohoto slova, tohoto termínu ve filosofii u filosofů použito tak, že byste se mohli podívat, co znamená *logos* u Homéra nebo co znamená u Herodota nebo u koho, nýbrž vy musíte pochopit, v jakém smyslu ten filosof Herakleitos toho slova *logos* použije. Vy to nemůžete vykládat z Homéra, stejně jako nemůžete vykládat z Homéra nebo z *Gilgameše* nebo z čeho novozákonní termín. To prostě nejde. I když je slovo stejné, tak ten obsah, ten význam toho slova je různý a my musíme dbát na ten význam. Takže zase, my musíme si uvědomit, že u toho Herakleita nemůžeme slovo *logos* odvozovat z nějakého homérského nebo pohomérského slovníku, nýbrž my musíme najít ty důvody, které vedly Herakleita samotného vybrat si právě slovo, které se mu hodilo a dát mu jistý význam. Tam vidíte, že tedy *logos* je to, co ve vzpomínce na tu etymologii, že *legein* znamená sbírat do jednoty a zároveň sbírat znamená vybírat, neshrnovat na hromadu. Sbírat a vybírat, když sbíráte houby, tak nesbíráte celý les takhle dohromady, ale prostě si musíte vybrat ty houby a teprve pak je máte připraveny k té smažení, k té nové jednotě.

Čili *logos* je ta skutečnost, po které se filosof táže a bez které by i nejkrásnější svět byl pouhou hromadou nahodilých věcí. To toto je formulace Herakleita, i když musí být interpretována v souvislosti s jiným zlomkem. To znamená: tam, kde *logos* není, tak tam jsou pouhé hromady a žádné jednoty. Žádný krásně uspořádaný *kosmos*. Nejkrásnější *kallistos kosmos*, nejkrásnější krásný svět by byl pouhou hromadou. Čili tam je proti sobě hromada a celek, hromada a jednota.

Tady vidíte zase: byl zapomenut Herakleitos a všichni ostatní se snažili to nějak vyložit jinak. Tím, že u Empedokla ta láska a svár kvrdlají těmi elementy, těmi prvky a podle toho jsou pak věci. A jiní to říkali podobně. A ti atomisté zase, že ty atomy prostě jsou trvalé a jejich shluky představují něco, co je pouhé zdání – to zase výslovně říká, že to je pouhé zdání. Čili pes je pouhé zdání, kočka je pouhé zdání, to je nahodilý shluk atomů.

Všimněte si, že dodneška, i když to takhle tvrdě nikdo neříká, biologové jsou přesvědčeni, že vlastně organismus, buňka, vícebuněčný organismus, že to je jenom určitá souhra atomů a molekul. Prostě tam nic není jiného než molekuly, atomy, atomy *nota bene*, to jsou ty atomy, jádra atomů zůstávají stejná, pokud nejsou radioaktivní, a vlastně všechno to dělají jenom elektrony. Tak to pořád ještě v té vědě zůstává.

No, takže tento jeden z největších problémů je otázka jednoty. A ta jednota ovšem vypadá – teď jestli jste si všimli, tak jsem stále mluvil o organismech – ta jednota ovšem má svůj význam i mimo biologii. A to je právě to, co nám dovoluje si udělat takový pořádek trošku v tom, co se tu dalo. Tak především je nepochybné, že v tomto světě jsou skutečnosti, které nemůžeme redukovat na předmětnost. Zároveň ale musíme říct, že jsou skutečnosti, které také, ačkoliv je nemůžeme redukovat na předmětnost, také mají jakýsi předmětný charakter, že mají předmětnou stránku. Teď je potřeba ještě rozlišovat – to dneska nechám stranou, nebo aspoň teď bezprostředně u toho slova předmětnost – jaký je vztah mezi předmětností a vnějšností.

To se možná ještě pamatujete, když jsem vám citoval Sofokla, tak jsem tam ukazoval na to, jak Sofokles byl ještě stále, byť Řek, byl přesvědčen, že čas je něco významného, že čas nechává zrodit nebo sám rodí – tam je *fyei*, čili rodí – čas rodí vše, co je skryté, a potom to zase skrývá. Poté, co se to vyjasnilo, ukázalo, tak že to zase skrývá. Vzpomínáte si na to, že jsem to tady citoval, je to z toho dramatu *Aias*.

Tedy tam byla přítomna ta myšlenka, která je vlastně herakleitovská, totiž že ta proměna v čase, že všechno se mění, to znamená všechno je časové, všechno se děje, *panta rhei*, všechno teče, všechno se děje. A tedy že potřebujeme se tázat, čím je zajištěna jednota, čím jsou zajištěny jednotlivé jednoty toho, co teče. A když řekneme všechno teče, tak to vypadá jako jeden velký proud. Ne, to tak není. Jsou jednotlivé věci. Ale i ty věci tečou. A teď ta věc teče nějakým svým vlastním tokem, který je jiný než tok jiné věci, buď podobné, nebo úplně jiné. Čili ten tok sám je něco charakteristického pro tu kterou skutečnost. Tohle je věc, která pak vyvolala nutnost se ptát – jenom kdo si to pustil do hlavy – nutnost se ptát, co garantuje, že ta jedna věc teče od tohoto začátku až po tenhle konec a že nepřechází do jiných věcí, když končí, zatímco jiná zase někde jinde začíná.

Tento problém vlastně by si musel položit každý, kdo uvažuje tímto způsobem, jenomže ta filosofie řecká se dala jiným směrem. Čili tam čas byl vlastně zapomenut, byl vytěsněn do určité méně důležitosti a všechny časové skutečnosti vlastně byly považovány za skutečnosti druhého řádu, nejméně druhého, eventuálně ještě horšího.

Tak a teď tedy máme tady skutečnost – já budu mluvit o věci – tak tady skutečnosti jsou vnitřně sjednocené. To znamená bez ohledu na to, jak to vypadá z jiné strany, z hlediska pozorovatele nebo z hlediska jiných věcí tyto věci tvoří jakousi jednotu, tak těm budeme říkat, abychom se domluvili v té provizorní terminologii, *pravé skutečnosti* nebo *pravá jsoucna*. Čili *pravá jsoucna*.

A potom jsou *nepravá jsoucna*. A teď tam musíme rozlišovat. *Nepravá jsoucna* jsou jsoucna, která jsou vlastně hromady, ale my s nimi můžeme prakticky zacházet jako se jsoucny, jako s pravými jsoucny. To znamená, když máte kámen a potřebujete hodit tím kamenem někam, tak vám může být jedno, jestli je to slepenec, a nebo jestli je to vnitřně sjednocená skutečnost, vnitřně sjednocené soucno. Vy toho používáte jako kusu těžké hmoty, kterou hodíte a ona letí, když už na ni nemáte vliv, vy jí dáte do pohybu a pak ji musíte pustit, když ji pořád držíte, tak ona neodletí. Vy ji musíte hodit a pustit, a ona potom letí dál a pak už je na vás nezávislá. Vy s ní můžete pracovat prakticky, jako kdyby to bylo vnitřně sjednocené. Nestane se, že vám, když to uděláte třeba s nějakým ne dost dobře zmačklým sněhem při koulování, no tak ono se vám to rozprskne už při tom letu ve vzduchu. Ten kámen ne, proto se někdy dává, kluci dávají takovej aspoň malej kamínek dovnitř koule, aby to líp leželo, no potom to může teda způsobit malér.

Tak my s tím můžeme pracovat. Tento stůl je poměrně dobrý a můžeme u něj sedět jako u stolu. Je to věc, se kterou my můžeme počítat, a než to rozbijeme my nebo naši vnuci, než někdo přijde jako já jsem shodil tohleto před časem, tak to vydrží nějaký čas. Někaký čas to vydrží a my s tím můžeme počítat. Čili to jsou *nepravá jsoucna*. To jsou jsoucna, která jsou slepena, sklížena, sešroubována, svařena, prostě nějakým způsobem zpevněna, ale nejsou vnitřně sjednocena, nýbrž jsou řemeslníkem uzpůsobena zvnějšku. Používá se nějakého materiálu, dřevo je velmi dobrý materiál, není moc těžké a dost drží. Samozřejmě když je potřeba, aby to vydrželo věky, tak se to udělá z kovu nějakého a tak podobně.

Tak to jsou *nepravá jsoucna*. A teď jedna z těch věcí, která je charakteristická pro evropskou civilizaci, je, že lidé se učí stále víc a víc žít mezi nepravými jsoucny. To znamená, víc to, čemu říkal původně Husserl *přirozený svět*, se proměňuje. Zatímco člověk ještě ve středověku...

--- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: ... hor, řek a já nevím čeho, ale zejména uprostřed živáčků, uprostřed rostlin a zvířat a ptáků. Člověk dnes v civilizacích vyšších žije stále mezi předměty, mezi věcmi. Podívejte se schválně, až přijдете domů, pokud nebydlíte v Praze, tak až přijedete zase o prázdninách, se podívejte, jak vypadá vaše bydlení. Samozřejmě když jste z venkova, tak to je trochu jinak, ale stejně si uvědomte, že například v této místnosti kromě nás není život žádný.

Tady u děkana a někde támhle ještě v průchodu a já nevím ještě kde, tam jsou takové chudinky kytky v

takových květináčích, které tady tak vegetují, a jinak to je všechno. Jsou lidé, kteří doma nemají vůbec nic živého. A jsou lidé, kterým to vadí. A tak si tam pořídí kanára, kočku, psa, nebo aspoň rybičky a nějakou kytku. Jaký je v tom rozdíl? No, když máte doma jenom věci, jenom předměty, tak vlastně celý problém je, že občas to musíte otřít z prachu, a jinak se o to nemusíte starat, ono tam zůstává. Když máte kytku, no tak prostě berete kus odpovědnosti na sebe. Prosím?

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: A jsou tam samozřejmě tady taky... Ne, na děkanství rozhodně ne.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: Tady ta dole, ta je umělá, protože je tak ošklivá. Ta vypadá jako chciplá. Umělé vypadají jako živé vždycky, a nebo jsou špatně udělané. No dobře, tak tím hůř. Podívejte se, to je v celém městě takhle. A jsou lidé, kterým to strašlivě chybí, tak si dělají ty truhlíky za oknem a nějak to chtějí nahradit, ale to je opravdu, to je asi tak jako v komunismu z té plenty, za kterou se mohlo jít, se stala taková malá, že byly nohy vidět, hlava byla vidět, a tam vlastně všichni věděli, jestli tam odvolujete, nebo ne, ale bylo to tam kvůli demokracii, tam byla taková *pseudoplenta*. Ono to vlastně nefunguje.

Mít doma psa znamená týrat ho v Praze. Já vím, co to znamená, já jsem zdědil psa po své sestřenici, která bydlela venku, a ten pes musí občas tady být s námi v Praze. No, a ten pes je chudák prostě. Já nevím, jak může mít někdo tady dogu třeba v Praze. To je prostě šílenství. Tak, tak to je nahrážka. To jsou samé *surogáty*. Čili my i po této stránce máme nahrážky, i když je to živé. Navíc ještě jsme si naučili teď na ty umělé kytky, jak jste na to připomněl, takže prostě to je *surogát* ještě na druhou. Dokonce i kdyby to byla živá kytka, tak je to *surogát*, protože správně my máme žít uprostřed sadu, uprostřed lesa, uprostřed louky, a ne mít doma tady takového čestného zástupce *honoris causa*, než chcípne.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: Tedy nepravá jsoucna, všechno nepravá jsoucna jsou funkční nepochybně, ale nepravá jsoucna vedla také postupně až k té industrializaci. Industrializace by nebyla možná, kdyby lidé stále žili uprostřed pravých jsoucen a kdyby pro ně pravá jsoucna byla nejdůležitější. Všimněte si, že zvířata nereagují, třeba liška nereaguje na strom, že by najednou zaštěkala na strom nebo já nevím co dělají lišky, něco jako štěkání. Já měl malou lišku doma, takže vím, co dělala liška.

Pro žábu není důležité, jestli se list někde hne nebo ne, ona nějakým způsobem pozná, že jde o mouchu nebo motýla a tak dál a zblázně to. Vlastně se starají jenom o to živé, a co s neživým? Rostliny jsou na tom trochu jinak, rostliny až na výjimky, na ty masožravé, jako je *rosnatka okrouhlolistá* a podobně, tak rostliny naopak musejí ohmatávat těmi malými kořínky každé šutříček, každé kousek nějaké zeminy a zkoumají, jestli by to nebylo k jídlu, jestli by z toho nemohly něco dělat. Tam je to trochu jinak, ale u zvířat je to běžné, že jsou orientované na jiné živé bytosti, býložravci na trávu a masožravci na jiná zvířata nebo ptáky a podobně.

Člověk je tedy výjimkou v tom smyslu, že on si začal vytvářet svůj svět z něčeho, co není život. To bylo už s tím, jak se začal schovávat v jeskyních proti chladu a jak začal používat oheň a podobně. Tomu všemu pak umožnilo, nejdřív oheň používal na přichucení toho, co ulovil, a později začal tavit horniny, začal pracovat s mědí, mosazí, zinkem, začal pracovat se železem. To naprosto jasně spěje cestou těch nepravých jsoucen, to spěje k industriálnímu světu. Do světa, který je industriálně vyráběn. Nejdřív si to vyráběli lidé sami, to ještě nebylo tak nebezpečné, ale teď se prostě masově vyrábějí určité spotřební statky a tím člověk vůbec už nepříjde do kontaktu s životem.

Takže ten náš takzvaný přirozený svět se stal nepřirozeným světem. To je jedna důležitá věc, která je zapomínána ve všech těch ekologických spolicích a trendech, kde to filosoficky nezvažují, to neanalyzují. Tady vidíte, že orientace na nepravá jsoucna má svůj filosofický význam. Já vždycky upozorňuju na to, že v této věci třeba i takový Husserl, který ukazuje, že krize moderních věd spočívá v tom, že vůbec se neorientují na svět, jak je, nýbrž že ten svět konstruují. Že jeho kritika je vlastně založená na tom, že vědy konstruují svět, místo aby braly svět, jaký jest. Takže ho konstruují v teorii, ale také v praxi. Tedy dokonce tento myslitel, který velmi právem viděl chybu moderních věd právě v této

tendenci ke konstruování, tak všechny své hlavní fenomenologické teze vždycky demonstroval na karafě s vodou a odlivce, tedy na neživých bytostech, nebo na neživých věcech. Jemu pro všechny základní fenomenologické poučky stačilo demonstrovat to na neživých věcech. To znamená na nepravých soucnech. Čili když mluví o přirozeném světě, *Naturwelt*, tak vlastně on to všechno ukazuje na nepravých. A to je bezprostředně spjata s jeho takzvaným subjektivismem. On všechno to, co se týká pravosti či nepravosti soucen, vlastně odvozuje ze subjektu, který k nim přistupuje. Tedy to, čemu říká *Naturwelt*, čemu říká přirozený svět, je vlastně stále ještě nedostatečně přirozený svět. Proto ostatně také později tomu přestal říkat *Naturwelt*, říkal tomu *Lebenswelt*, Patočka to překládá jako svět našeho života. A ten náš život už není přirozený život. To už není život v přírodě, nýbrž my máme mezi sebou a přírodou, která je vlastně nebezpečná – všichni vědí, že příroda je trochu nebezpečná – tak mezi sebou a tou skutečnou přírodou mají jakousi pérovou deku nebo nějakou polštář a ten polštář vlastně brání přímému kontaktu s přirozeným světem nebo s přírodou.

Tedy ale kromě těchto nepravých soucen, jak jsme o nich teď mluvili, stále ještě jsou věci. To například jsme říkali ten stůl. U toho Husserla je to ta odlivka s vodou nebo může to být hrnek. O tom má Heidegger hezký povídání, co to je hrnek, že to není to, co to je, nýbrž to, k čemu to používáme, a tak dále. Můžeme si s tím hrát, ale je jedna zvláštní sorta nepravých soucen a tu si oddělíme, a to nás povede zase k té ilustraci druhým směrem. Tak především – já jsem to tady připomněl, myslím, že jsem to už říkal – o čem vlastně můžeme říci, že to jest? To je problém soucen. O čem můžeme říct, že to jest? Tak řekněme – a vzpomínáte si na to, jak ty tři děti hrajou kuličky a každý dítě hodí dvěma kuličkami. Tedy vcelku dvě kuličky spadnou do důlku, jedna kulička je velmi blízko důlku, ale nespadá tam, a tři jsou hodně daleko, ty se nepodařilo dostat blíž. Tak teď v tom důlku jsou dvě kuličky. Nepocházejí od téhož dítěte. To nám je jedno, od koho pocházejí. Dvě kuličky. Jsou tam dvě soucna, nebo je tam jedno soucno? Copak dvojice kuliček není soucno? Copak kilo švestek není soucno? Nebo to je kilo soucen jenom? Jak to vlastně můžeme... Co je švestka? Tam je jedno, jestli je velká nebo malá. Jsou úplně veliký švestky a jsou úplně mrňavý, takový zakrslý třeba. Počet. Co nám řekne počet? Tak na váhu. Dobře, na váhu. A co kilo švestek? Je to soucno, nebo to není soucno? Nebo když přijede nákladák a vysype vám plnej náklad cihel, no tak co tam máte? Hromadu cihel. No a je to jedna hromada, ne? Je ta hromada soucnem? Když ji srovnáte, máte potom takovej kvádříček z těch cihel srovnaných. Je ten kvádříček, je to soucno? A ne, tak co je jednotlivá cihla? To je soucno? To je slepenec vypálený, to udělali z nějaký ty cihlářský hlíny a pak to vypálili. Tak co je soucno?

Tady vidíte problém, o čem vůbec můžeme říct, že jest. Takže tady je jeden aspekt, že jen pravá soucna bychom nazvali soucnem. Kdežto hromady vlastně nejsou soucno. To jsou hromady soucen. Nebo hromady hromad soucen. Hromada cihel není hromada soucen, to je hromada hromad. Ale nakonec jsou tam třeba, řekněme, minimálně ty atomy, tak to jsou soucna. Každý je vnitřně sjednocený. Tam nemůžeme ubírat, přidávat jen tak jednoduše, to už je věc nějaké jaderné fyziky, to rozbít a tak dále. Tedy ta otázka je, že... A přitom počet gólů ve fotbalovém zápase... To je něco... To je to nejdůležitější, co se tam děje. Tam běhají divákové, jedenáct a jedenáct divácků, pak jsou tam nějaké věci, předměty, lajny. Je tam ještě, zapomněl jsem toho jednoho sudího a eventuálně ještě ty pomezí jsou tam a ty to pozorují, ale to nejdůležitější nejsou ti lidé, nýbrž to nejdůležitější je počet gólů na té a oné straně. A počet gólů, co to je? Co to je gól vlastně? To je jakási...

Jiný hlas: Umístění.

Hejdánek: No jo, ale je to umístění jedno? Víte, to je prostě... To všechno záleží strašně na nás. Jistě jste viděli, že se stalo, že se podařilo někomu dát gól, zejména se to dobře a velmi často stává v hokeji, že ten touš zase vylítne ven. A nějaký hráč, kterej je tam, tak ho tam ještě dá podruhé. A jak to, že se to nepočítá podruhé? Protože jsou taková pravidla. Ve skutečnosti ale byly dva góly za sebou. No vidíte, závisí to na naší konvenci. Podobně jako na naší konvenci záležitosti, jestli hromada cihel je jedna, jestli cihla je jedna a jestli eventuálně půl cihly je taky jedna. Půl cihla. Nebo je to půl cihly jenom? To je na nás. Čili my když kvantifikujeme, tak my můžeme kvantifikovat ta nepravá soucna tak, že je považujeme za jedno,

ačkoli víme, že to jedno není. My kvantifikujeme ten svět, víme, že ale není, to nejsou kvanta, není vlastně kvantifikovatelný, že je to nepřesné všechno, že vlastně ty důležité věci jsou kvalita, a ne kvantita, a přesto my to kvantifikujeme, protože s těma kvalitama neumíme vědecky pracovat. Kdežto s tou kvantifikací, s tou matematizací my dovedeme pracovat. Takže to je jedna věc. My máme jakási nepravá soucna, o kterých velice dobře víme, že to vlastně žádná soucna nejsou, ale je užitečné s nimi jako se soucny uvažovat, pracovat, prostě považovat je za soucna. Tak to je jedna věc.

A to jsou tedy, řekněme, *pseudo-soucna*. Tam ani nemyslíme nepravá soucna. Prostě to nějak něco na tom ještě soucího jest, že? Ale pak jsou taková, že my víme, že to není žádné soucno, že to prostě jenom hromada něčeho. Tak to jsou tamto.

No a potom je tedy zvláštní věc, že jsou tady události. To se pokusíme potom – pravým soucnům jsou taky události, ale my víme, že to jsou události. Zatímco cihla není událost. Jenom vlastně nám se to jeví jako že to není událost, je to výsledek nějaké události, eventuálně může to vstoupit jako materiál do nějaké události, například stavění domu, ale samo se to nechová jako dění. Cihla není dění. To je tam něco jako zastavený, jako když to zamrzne. Ale pak jsou tedy soucna, nepravá soucna, která mají vysloveně dějový charakter.

No tak nejznámější odedávna jsou události dějinné či *pseudo-dějinné*. My zas musíme rozlišit, co je skutečná dějinnost a co jenom zdánlivá dějinnost, ale takové děje společenské řekněme. Hérodotos popisuje, co kterej chlapík někde nějakěj vojevůdce proved, čím se zasloužil nebo co problb. A teď my mluvíme o středověku, mluvíme o novověku – to je všechno velice závislé na naší konvenci. A přece jenom dává to jakýsi smysl. Není to tak jako u toho fotbalu, že nějakěj gól považujeme za gól a jinej nepovažujeme podle nějakých pravidel. My nemůžeme nějakou válku považovat za válku a některou válku nepovažovat za válku. My tak přibližně víme, co to je válka.

No tak třeba u Hvězdy, u letohrádku Hvězdy nebyla válka, ale byla to bitva. Prostě považovat za válku těch pár lidí, co tam bylo – Češi tam snad vůbec žádní nebyli, tam byli jenom Moravané. A na druhé straně tam teda byli Němci. Ale byla to malá bitva, bezvýznamná bitva, která nemusela vůbec nic znamenat, kdyby Češi nebyli blbí. Nemusela vůbec nic znamenat. Ovšem po tom, co se dělo předtím, tak nebylo divu.

Tak to jsou vlastně také soucna. První světová válka. No samozřejmě můžeme se hádat o tom, kdy začala. Začala první světová válka přepadením Francie a potom pokusu se dostat do Anglie? Nebo začala už přepadem Polska? Už byla světová, když Německo přepadlo Polsko a z druhé strany Sovětský svaz přepadl Polsko a rozdělili si Polsko? Už to byla světová válka? Nebo začala světová válka, když Němci obsadili naše pohraničí, tedy po Mnichově? Začala v Mnichově? Nebo začala *Anschlussem* Rakouska? Už předtím, když prostě... a začala, může začít světová válka tím, že Rakušané masově oslavují, vítají německé vojáky, kteří tam přijeli? Může takhle začínat světová válka? Nebo začala světová válka ve Španělsku?

Kde vlastně začíná světová válka? Jsou historikové, kteří vám řeknou, že světová válka začala vlastně v první světové válce. Druhá světová že začala v první, že vlastně nikdy válka neskončila. Trochu je to pravda. Druhá světová válka taky neskončila, furt se bojuje někde.

Tam je to skutečně otázka konvence. Jenže to není úplně jenom konvence. Přece jenom tady je něco, co se strašlivě připomíná jako skutečnost. To není tak jako když uvažuji o tom, jestli dvě kuličky v důlku, jestli ta dvojice jest. Tady se to vnucuje. Tady je evidentní, že ta světová válka něco byla. A je bez důležitosti, kde přesně začala, protože těch příčin je mnoho. A my pokud každou příčinu, takzvanou příčinu budeme považovat za něco, co už patří k tomu následku, no tak pak půjdeme někde k Adamovi nebo aspoň k starým Římanům.

Tedy historické události jsou také pochopitelné jenom jako soucna. Jako dějová soucna. My je nemůžeme pochopit jinak. A přesto víme, že vlastně přesně popsáno, že bychom tam žádnou válku nikde nenašli, že tam prostě jsou jenom zranění a zastřelení nebo jinak zmrzačení jednotliví lidé, že tam lítají kulky a bomby a letadla a jezdějí tanky a střílí se torpédama na moři a tak dále. A jednotlivý torpéda běžely a

támhle zasáhnou nebo nezasáhnou a vybuchne nebo nevybuchne. Ale válka? Co to je válka?

Takže tady vidíte, že skutečnosti jsou nejrůznějšího druhu a my všechny ty skutečnosti musíme nějakým způsobem pojmenovat a nějakým způsobem o nich myslet. Ale my to nesmíme zaměňovat. My nesmíme událost, jako je válka, považovat za bytost, stejně jako nemůžeme ve tmě nebo v nějaké mlze vrbu považovat za hastrmana. Prostě my musíme zjistit, co se to vlastně děje, ale ne to redukovat na ty jednotlivé nepatrné události.

Když popíšeme, co udělal každý voják u Verdunu, co každý udělal, jaký krok udělal, tak my vůbec nepochopíme, co to je válka. Stejně jako když bude popisovat, jak hraje světový šachista s počítačem a když vždycky řekne, co udělá ten šachista a řekne: „Tady se podrbl za levým uchem“ – a vůbec neví, že to nepatří ke hře. Že to je sice pravda, ale nepatří to ke hře. Čili porozumět tomu, co je skutečné – a válka je skutečnost i když to není taková skutečnost jako ten stůl, že by se tam mohl zvážít, změřit. Válka je něco, čemu musíte porozumět jako válce. A je to skutečnost.

No a teď já jsem vám vykládal ten obraz, že to je namalováno, že to je pouhý *artefakt*, jenom jsou to barevné fleky. A ta vlastní dílo je nějak za tím a není to něco, co můžete vyfotit. Vyfotit můžete ten *artefakt*, ale ne to dílo samo. Stejně tak jako nemůžete člověka vyfotit jako jeho, nýbrž jenom tvář, jak vypadá ještě v tom okamžiku. A někdy se tváří tak, že ho nepoznáte třeba.

Tady vidíte ty nejrůznější aspekty nebo nejrůznější formy, jak se skutečnost před nás dostává jako skutečnost. Že to nikdy nemůže být redukovatelné, nebo že to není redukovatelné a nemusí to být ani přibližně vystižitelné tou redukovatelností. Nemůžete připomínat – ale někdy zase můžete připomínat celou atmosféru jedním obrázkem, jedním fotografickým obrázkem.

Podobně jako malíř, když maluje portrét, tak dobrý malíř nechce přesně zachytit podobu, nýbrž chce zachytit toho člověka. A teď vy musíte poznat, jestli ten člověk je prázdná, taková nicová osoba, nebo jestli je sobec, nebo jestli je nesmírně dobromyslný, takový dobrák. To tam musí být nějak přítomno. A takhle i fotograf může pracovat. Vyhodí spoustu obrázků, které neukazují to, co on chtěl ukázat. A všechny jsou věrné v tom předmětném smyslu, ale nejsou věrné v tom podstatném smyslu.

Čili najednou vidíme, jak se dostáváme do velkých obtíží, když odejdeme od pravých jsoucen do toho světa nepravých jsoucen, v kterém se nemůžeme vyznat jinak, než že je také považujeme za jsoucna, i když víme, že jsou nepravá. My je nemůžeme redukovat na jejich prvočinitele. Dávají smysl jenom v určitém kontextu a ten kontext je nezachytitelný takovým způsobem, jako je zachytitelný tady. Tam vždycky musí být někdo, kdo rozumí té válce jako válce a kdo ji rozpoutá a kdo je ochoten ji jako válku vzít a odpoví protiútokem.

A teď už tady je spousta lidí, kteří berou válku jako válku, a proto válka jest. Kdyby lidé nebrali válku jako válku, tak válka nemůže být. Válka je jakási úmluva všech, že to je válka. Válka bez lidí není možná. Bez této úmluvy, bez toho, že lidé chtějí bojovat. Když nechťejí bojovat – přečtěte si Faulknerovu *Báj* – tam najednou uprostřed války lidi přestanou chtít bojovat a tajně se přecházejí fronty a začínají se domlouvat a je tam takové velké spiknutí proti válce na obou stranách fronty. Přečtěte si ten neobyčejně působivý román Williama Faulknera, jmenuje se *Báj*, což je mýtus.

No a pochopitelně tato *pseudosoucna* a tyto události historické... můžeme říkat historické, protože to je vždycky jakési zpředmětnění. Tu válku vždycky musíte nějakým způsobem objektivovat. Tam ty samotné děje, ta dějinnost těch dějů, je něco jiného, než o čem mluvíme, když řekneme válka. To je ta objektivace. My žijeme ve světě, kde je plno skutečností tohoto typu, a tyto skutečnosti se hýbou. Čili to nejsou pouhé kulisy. Jsou to skutečnosti, které žijí z naší krve, z našeho dechu. Bez nás by jich nebylo.

Zemětřesení přijde, ať tam jsou lidi, nebo nejsou lidi. Válka bez lidí není myslitelná. Nemůže přijít válka, která by sama válčila. Lidi to musejí přijmout jako válku. Musejí se dožrat na ty druhé a střílet je, protože oni střílejí. Pak už je jedno, kdo začal, pak už se to nějak vysvětlí na obou stranách tak, že to začal ten druhý, ale pokračuje se.

Ergo, je to záležitost ideologického zpracování, je to záležitost určitého myšlenkového, vědomého rozvrstvení, schematizování. Tam do toho potom vstupují samozřejmě všelijaké předsudky, ideologie,

takové mytologismy, jak říkal Landsberg. A to tím spíše, že potom tato *pseudosoučna* tohoto typu nás vedou i k industrializaci. Všechny ty velké stroje, továrny a tak dále, to jsou *pseudosoučna* tohoto typu. To nejsou jenom nepravá součna všeobecně, to jsou *pseudosoučna*, o nichž víme, že jsou to sestavy, že jsou to konstrukce, ale přesto my s nimi umíme zacházet. My umíme komplexně postavit celý cukrovar, který funguje. A jenom za asistence lidí, on není úplně automatizován. Musejí tam aspoň kontrolní funkce nějaké být zachovány.

To vede k industrializaci, která zase je umocněna – nebo sama na jedné straně umožněna, na druhé straně se umocňuje ještě ten efekt té orientace na *pseudosoučna* a zejména na určité problematické chápání typů chápání dějinných historických událostí, protože tam je velká příležitost k ideologiím. Interpretuje se třeba výsledek války jako vítězství demokracie. Přečtěte si Masarykovu *Světovou revoluci*, tam je první světová válka interpretována jako boj mezi teokracií a demokracií. Zvítězili demokraté, teď je konečně pokoj a máme před sebou a tak dále. Dějiny ukázaly, že ta interpretace není docela přiměřená, že zejména ten odhad, že to nejhorší máme za sebou, byl falešný. Ale i na to nejde. My se musíme pokoušet porozumět. Ne to prostě brát, jak to jde. Musíme se pokoušet. A vždycky každý pokus o porozumění je provázen pokusem to nějakým způsobem interpretovat tak, jak se nám líbí, a zejména je to příležitost k tomu, aby lidé, kteří ztratili kořeny, ztratili orientaci, kteří byli znejistěni, aby byli zblbnuti takovým způsobem, že prostě budou dělat naprosté zhovadilosti a vůbec jim to nebude připadat. Tedy skutečnosti jsou různé a není to jenom tak, jak jsme si až dosud dokazovali, že rozhodující jsou ty skutečnosti, které není vidět, ty skutečnosti, které nejsou dokonce. Není to takhle jednoduché. Je tam celá taková hierarchie nebo lépe, je to velká strukturovanost nejrůznějších typů zkušeností, skutečností, a my je musíme rozlišovat, pečlivě rozlišovat. Nepovažovat válku za cosi fatálního, protože to závisí na lidech. A my můžeme lidi přesvědčit nebo nepřesvědčit.

Mě teď uráží jedna věc. Já jsem vždycky kritizoval Klause, že to je ekonomický redukcionista a že si myslí přesně jako marxisté – zřejmě to má odtamtud – že ekonomie, ekonomika, to je prostě základ. Ekonomické teorie a prostě faktický fundament společnosti, fundament všeho je ta ekonomika. Najednou teď se ukáže, že ono to tak nefunguje. Prostě on sadil na ekonomiku a ta ekonomika ho teď vlastně se chystá likvidovat. Jak je to možné?

Mě teda uráží – to jsem začal něco jiného – mě uráží, že teď kdekdo, kdo ještě před několika týdny byl na jeho straně, tak kdekdo ho začíná kritizovat. Mně nepřipadá nejdůležitější, co se stalo ve vládě a s vládou a co se stane. Mně připadá jako nejdůležitější tahle bezcharakternost české společnosti. Ve chvíli, kdy někdo se dostane do nouze, tak ho prostě shodit s radostí. To je absurdita. Jsme tu na fotbale? Vždyť ten fotbal se hraje o nás! Jak se tady můžeme tvářit jako přihlížející? Že my teď takhle uděláme a Klaus půjde ne pod gilotinu, ale z funkce, z kola ven, a budeme tam mít někoho nového, možná horšího. To je absurdita. Že tady prostě neexistuje loajalita. Koukněte se, jak se lidé chovají. To je přesně to, o čem je *Nový zákon*. Hosana synu Davidovu, vítěj, vítězství na naší straně, pravda zvítězila, a pak ukřižuj ho za pár dní. Kde to jsme? Má ještě vůbec smysl mluvit o Evropě, o cestě do Evropy? Mně to uráží. Ale to tam do toho nepatří. Je vidět, že nejde jen o *noetickou, gnoseologickou* záležitost. Nejde jen o to, co takhle budeme rozlišovat jako skutečnosti. Ale jde o nás. Ta rozhodující skutečnost jsme my. Jakou to chceme vládu, když my se chováme takhle bezcharakterně? Jak my chceme, aby tam v těch vysokých funkcích byli lidé neúplatní, když my se chováme jako na stadionu?

Takže malé kázání na konec.